

EESTI LOODUS

**Täid ja lutikad
imevad nii looduses
kui ka elutoas**

Muhu või Jeeriko?

Tiigid ja halo

Nabala ja põlevkivikarjäärade metsastamine

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 3,50 € MÄRTS 3/2014

ISSN 0131-5862 (trüki)
ISSN 2228-3692 (võrguversioon)

9 770131 586018

- 2 **Toimetaja veerg**
- 3 **Sõnumid**
- 7 **Veebivalvur**
- 8 **Kuidas putukat ära tunda V Tõi ja lutika vennaskond**
Mati Martin näitab taas valgust putukate padrikus, tõmmates joone alla vaegmoondega seltside käsitlusele
- 16 **Kas Muhu või Jeeriko?**
Andri Baburin soovib vanu kroonikaid lugedes pidada silmas kirjutaja maailmamudelit
- 23 **EL küsib: vastavad Allan Selin ja Meel Valk**
- 24 **Nabala–Tuhala piirkonna maasisesed vooluteed on tundliku keskkonna tundemärgid**
Heiki Potter jätkab loodava kaitseala loodusväärtuste tutvustamist, puudutades probleemi, mida paljude jaoks pole olemas
- 28 **Talvevõlud ja ohud pankrannikul**
 Soome lahe aasta raames kiidab **Rein Einasto** taas meie põhjaranniku geoloogilisi vaatamisväärsusi
- 30 **Klorofüllita võtmehein**
Tõnu Ploompuu tutvustab sõnajalgtaime leidu, mis on ainulaadne kogu maailmas
- 32 **Poster: Mati Lepikson**
- 34 **Intervjuu: Mükoriisa on oluline nii taimedele kui ka seeneteadlastele**
 Seeneteadlast ja riigi teaduspreemia laureaati **Leho Tedersood** küsitlenud **Toomas Kukk**

38 **Põlevkivikarjäärade metsastamine on rahvusvahelises huviorbiidis**

Monika Kopti annab ülevaate Kirde-Eestis levinud tehismaastike taastamisest ning nendib, et meie kogemuste vastu tuntakse huvi kogu maailmas

40 **Vaatemänguline halo**

Jüri Kamenik kirjeldab pilkupüüdvaid loodusnähtusi, mida saab jälgida aasta ringi, kui leidub atmosfääriseid jääkristalle

46 **Inimene ja metsloom: kas ületamatu vastuolu?**

Liina Gross murrab peab, kuidas peatada maailma tiigriasurkonna vabalangus olematusse

53 **Alexander Georg von Bunge eksikaatkogu**

Aino Kalda ja **Kaili Orav** toovad silme ette 19. sajandi Eestis tegutsenud suure botaaniku kolleksioneerimishuvi ja selle mõju nüüdisajale

56 **Tiit Kändleri esse: Ajalugu algab kraavist**

58 **Raamatuarvustus**

59 **Kroonika**

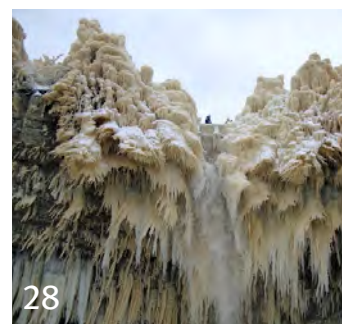
62 **Mikroskoop**

63 **Ristsõna**

64 **Ajalugu, sünnipäevad**

16

28

40

46

FOTO: TIMO PALO

Kooselu täide ja lutikatega

Putukad hõlmavad maailma teadaolevatest loomaliikidest tugevalt üle poole, ka arvukuse ning avastatud uute liikide poolest pole neile vastast. Nõnda on nad ilmselgelt kõige domineerivam rühm maakeral, samuti Eestis.

See ongi põhjus, miks tuleks neid enamjaolt pisikesi märkamatu ole-vusi rohkem tutvustada ja sageda-mini käsitleda. Loodetavasti saavutab see loomarühm niiviisi ka märksa parema kuvandi kui seni, sest pigem on inimeste hoiak putukate suhtes olnud tõrjuv. Kui mõni kuuejalgne jääb meie teele või veelgi hirmsam, seab end sisse majapidamisse, ollakse üldjuhul häiritud ja ehmunud.

Viimasel ajal on putukad Eesti Looduse veergudel olnud päris tihti päevakorral. Selle eest hoolitseb Eesti tuntuim putukauuri ja Eesti Looduse 2013. aasta autor Mati Martin. Märtsinumbris ilmub tema sulest juba viies järjelugu „Kuidas putukat ära tunda“. Meenutuseks: artiklisari algas ürgtiivutute tutvustusega mullu augustinumbris. Seejärel olid vaatluse all ürgtiibsed (oktoobrinumbris), tänavuses jaanuarinumbris saime tuttavaks prussaka suguvõsaga ning möödunud kuul tirtsude ja ritsikatega.

Mati Martin nendib putukasarja esimeses artiklis, et mõned putukad poevad koos meiega voodisse. Nüüd ongi tutvustusjärg nende käes: teiste hulgas on kõne all kurikuulsad peatäid ja voodilutikad. Küllap tekitab see tandem kõigepealt õudu ja jälestust. Aga mis parata, inimeste seltsis meeldib neile väga, kuigi me nende lähedust kuidagi ei kannata.

Tõepoolest, võitlust nende tüütute pisiloomadega on peetud läbi aegade. Kas teate, kuidas eesti vana-

rahvas on nimetanud põialt? Ka nendel oli peatäidega alatasa häda. Kõige käepärasem moodus oli kätte saadud pisiloom kiirelt põidlaga laiaks litsuda. Niiviisi saigi põial endale nimeks „täitapja“.

Õnneks võib tõdeda, et vaevalised lahingud peatäidega on jäänud paarikümne või enama aasta tagusesse aega. Seevastu voodilutikatega on lugu teistsugune. Nüüdisaja komme käia sageli välismaal kas tööl või puhkusereisidel on nende tüütute vereimejate levikut suurepäraselt „edendanud“. Lutikas võib voodisse ronida ka kõige paremas Brüsseli hotellis, tulla salamisi sealt kaasa ja ennast väga kindlalt kodusse majapidamisse sisse seada. Kuulanud mõne lutikahädalise läbielamisi, ei tahaks seda ise kogeda. Nende väljaajamine oma majast või korterist on igas mõttes mahukas toiming ja tihti ka väga kurnav.

Peatäi ja voodilutikas pole ainukesed tuntud „staarid“ ajakirja kaaneloos. Loodusteadlikum lugeja on kindlasti kokku puutunud pisikeste roheliste lehetäidega, kes tegutsevad aias või ka lillepotis, või siis koos marjaga tunda saanud marjalutika maitset. Kuigi lehetäid võivad aiapidaja jaoks osutada väga tüütuteks kahjuriteks, on tegu äärmiselt põneva liigiga. Õigupoolest on hämmastavalt huvitav nende läbisaamine sipelgatega, kes peavad lehetäide kolooniat nn lüpsikarjana. Seda kooselu saab näiteks uudistada Tartu Ahhaa keskuses.

Seega, putukad pakuvad rohkesti kirjutamisainest. Ühtlasi võiks neid märksa paremini tunda. ■

Katre Palo

EESTI LOODUS

65. aastakäik Nr 3, märts 2014

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, Tartu 51005
E-post toimetus@el.loodus.ee
faks 742 1143

Peatoimetaja Toomas Kukk

742 1143, tomkukk@gmail.com

Toimetaja Helen Külvik

(lapsehooluspuhkusel)

Toimetaja Juhan Javois

5661 0851, juku@ut.ee

Toimetaja Katre Palo

742 1143, palo.katre@gmail.com

Sõnumitoimetaja Toomas Juriado

742 1143, toomas.juriado@el.loodus.ee

Keeletoimetaja Monika Salo

742 1186, monika.salo@el.loodus.ee

Küljendamine Produktsioonigrupp OÜ

tiitlepp@gmail.com

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, 10122 Tallinn

Vastutav väljaandja Tiina Talvi

tiina@loodusajakiri.ee

Reklaamijuht Elo Algma

610 4106, reklaam@loodusajakiri.ee

Tellimine ja info: tel 610 4105

e-post loodusajakiri@loodusajakiri.ee

KESKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2014

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitud trükikojas Kroonpress

